

המכון ליחסי ישראל - אפריקה
Israel - Africa Relations Institute

מהדורה מס' 1

אוגוסט 2026

נכתב על ידי: מתן דניאל, עמית מחקר, המכון ליחסי ישראל-אפריקה

התפתחויות, מגמות ותובנות מקרן אפריקה

תמצית

בסומליה, צמצום המימון האמריקני ל- AUSSOM מגדיל את הסיכון להיחלשות המאמץ הבינלאומי נגד אל שבאב, בשעה שהצבא הסומלי עדיין מתקשה לקבל אחריות מלאה על ביטחון המדינה. התחזקות אל שבאב היא בעלת משמעות ישירה יותר עבור ישראל נוכח איומיו נגד סומלילנד והנוכחות הישראלית המדווחת באזור, וכן על רקע דיווחים על קשריו עם איראן והחות'ים. בה בעת, המעורבות של **תורכיה** בסומליה ממחישה את מורכבות הזירה: אף שהיא יריבה אסטרטגית של ישראל במזרח התיכון, פעילותה לחיזוק ממשלת סומליה עשויה לשרת גם אינטרס ישראלי בבלימת אל שבאב.

בקניה, חוסר הוודאות הפוליטי לקראת בחירות 2027 מתקיים במקביל להתחזקות חשיבותה האסטרטגית של המדינה. ארצות הברית וצרפת מרחיבות בה את פעילותן הביטחונית, בין היתר כחלופה לתלות בג'יבוטי. עבור ישראל, המשך יציבותה של קניה חשוב לא רק בשל היחסים הבילטרליים, אלא גם לנוכח התבססותה כעוגן ביטחוני ומדיני מרכזי יותר במזרח אפריקה.

קרן אפריקה הפכה בשנים האחרונות למרחב בעל חשיבות אסטרטגית ישירה לישראל. מיקומה על נתיבי השיט בים האדום ובמצר באב אל מנדב, פעילותם של גורמים עוינים לישראל והתחרות הגוברת בין מעצמות ושחקנים אזוריים מחברים בין ההתפתחויות באזור לבין אינטרסים ישראליים ביטחוניים, מדיניים וכלכליים. מסמך זה נועד לאפשר מעקב שוטף אחר ההתפתחויות המרכזיות בקרן אפריקה ולבחון את משמעותן עבור ישראל.

התמונה העולה מההתפתחויות האחרונות היא של אזור הנמצא בתהליך מואץ של שינוי במאזן הכוחות. **אתיופיה** מתמודדת עם חוסר יציבות פנימי ועם שחיקת הסכם פרטוריה, ובמקביל גוברת המתיחות בינה לבין **מצרים**, הפועלת לבסס מסגרת אזורית בים האדום ולצמצם את מרחב הפעולה האתיופית. ההתקרבות המצרית לאריתריאה ולסומליה, לצד סימנים להתקרבות אמריקנית למצרים ולאריתריאה, עלולה להעמיק את תחושת הבידוד של אדיס אבבה ולהחריף את התחרות האזורית. עבור **ישראל**, המתיחות מחייבת שמירה על יחסיה החשובים עם אתיופיה, תוך הימנעות מהיגררות לעימות בינה לבין מצרים.

המכון ליחסי ישראל - אפריקה
Israel - Africa Relations Institute

מעין טואף/לע"מ

פגישת נשיא מדינת ישראל, יצחק הרצוג, ונשיא סומלילנד עבד א-רחמאן מוחמד עבדאללה שנערכה בישראל ביוני 2026

בג'יבוטי, העמקת הנוכחות הסינית בתשתיות, בלוגיסטיקה ובנכסים אסטרטגיים סביב מצר באב אל מנדב משנה בהדרגה את מאזן הכוחות ומעודדת את ארצות הברית וצרפת לגוון את פריסתן האזורית. מבחינת ישראל, מדובר בהתפתחות בעלת משמעות מיוחדת בשל חשיבותו של המצר לביטחון השיט ולסחר הישראלי, ובשל התחרות המתרחבת על תשתיות ונקודות גישה לאורך הים האדום.

לצד אלה, **סומלילנד** מקבלת חשיבות גוברת עבור ישראל בעקבות ההכרה הישראלית בה והרחבת תשתיות הביטחון והתעופה בברברה. התפתחויות אלה מתרחשות מול האיום החות'י על הים האדום ובמקביל לשיתוף הפעולה בין סומלילנד לאיחוד האמירויות, ולכן הן מחברות באופן ישיר יותר מבעבר בין קרן אפריקה לבין מערך האינטרסים הביטחוניים של ישראל.

במבט כולל, ההתפתחויות אינן מצביעות על חלוקה פשוטה בין בעלי ברית ליריבים, אלא על מערכת משתנה של אינטרסים חופפים ומתחרים. עבור ישראל, המשמעות היא שקרן אפריקה מחייבת מדיניות המותאמת למאפייניה הייחודיים: שמירה על שותפויות קיימות, זיהוי הזדמנויות לשיתופי פעולה נקודתיים, הימנעות ככל האפשר מהיגררות למאבקי ההשפעה האזוריים, ובחינה של כל שחקן וסוגיה בהתאם לאינטרס הישראלי בזירה עצמה.

המכון ליחסי ישראל - אפריקה
Israel - Africa Relations Institute

אתיופיה ומצרים - ייצוב פנימי ויריבות אזורית

הדיאלוג הלאומי באתיופיה

במקום להשתתף באירוע נסע השגריר האמריקאי ארווין מסינגה (Ervin Masinga) למקלה (Mekelle), שם נפגש עם בכירים בממשל האזורי של תיגראי. עם זאת, סביר יותר שהנסיעה שיקפה את הדחיפות שווינגטון מייחסת להתפתחויות בתיגראי, ולא ניסיון להפחית מחשיבות הדיאלוג הלאומי.

ארצות הברית עוקבת בדאגה גוברת אחר המצב בתיגראי, לאחר שהנהגת האזור הכריזה כי הסכם פרטוריה מנובמבר 2022 הוא "למעשה מת". ההסכם, שתווך בסיוע אמריקני וסייע לסיים את מלחמת תיגראי, הולך ונשחק על רקע הידרדרות מהירה במצב ההומניטרי והביטחוני.

ראש ממשלת אתיופיה, אבי אחמד, ומפלגת השגשוג (Prosperity Party, PP) השיקו מחדש ביולי את "הדיאלוג הלאומי". המהלך הגיע לאחר ניצחונה הסוחף של המפלגה בבחירות לפרלמנט ביוני, שבהן זכתה ב-438 מתוך 501 מושבים, שהם 87.4% מהמושבים. עם זאת, תוצאות הבחירות שנויות במחלוקת - בשל מרידות פעילות לא התקיימו בחירות בשלושה מחוזות אתניים מרכזיים: אורומיה, תיגראי ואמהרה. גם מפלגות אופוזיציה ותנועות מורדים חמושות דחו את יוזמת הדיאלוג וטענו כי מדובר במהלך שטחי שאינו משקף כוונה אמיתית לפיוס.

היעדרותו של שגריר ארצות הברית באתיופיה מטקס ההשקה עוררה מורת רוח בממשלת אבי אחמד, וכמה פרשנים ראו בה מסר מכון של זלזול.

ברית הים האדום החדשה של קהיר

תחושה זו מתחזקת גם בשל השיחות שקיימה ארצות הברית מוקדם יותר השנה עם אריתריאה על אפשרות לנרמול היחסים, ובשל התבטאויות של ממשל טראמפ בנושא "סכר התחייה האתיופי הגדול" (GERD), שנתפסו כתואמות במידה רבה את עמדת מצרים.

ג'יבוטי לא הוזמנה לפגישה בקהיר, אך למצרים יש עניין ברור לצרפה למערך האזורי שהיא מנסה לבנות. באפריל 2025 ביקר נשיא מצרים, עבד אל-פתאח א-סיסי, בג'יבוטי ונפגש עם הנשיא איסמאעיל עומאר גואלה. מאז היחסים בין המדינות המשיכו להתהדק. בדצמבר 2025 הן חתמו על הסכם לשיתוף פעולה ימי ולוגיסטי, שבמסגרתו הוקצה למצרים שטח של עשרה הקטרים בנמל ג'יבוטי להקמת מרכז לוגיסטי. קהיר רואה בנכוחות זו שער נוסף לפעילותה באפריקה.

ביולי אירח שר החוץ המצרי, בדר עבד אלעטי, פגישה בדרג בכיר בקהיר. בפגישה השתתפו שר החוץ של אריתריאה, עות'מאן סאלח, שר החוץ של סומליה, עבדיסלאם עבדי עלי, ומסעד בולוס, היועץ הבכיר לנשיא ארצות הברית לענייני העולם הערבי ואפריקה.

הפגישה היא חלק ממאמץ מצרי רחב להקים מסגרת ביטחונית למדינות השוכנות לחופי הים האדום. מבחינת קהיר, המסגרת נועדה גם לצמצם את מקומה של אתיופיה במערך הביטחון הימי ובמערכת המסחר והלוגיסטיקה האזורית, ולפגוע במאמציה של אדיס אבבה להשיג גישה לנמלים דרך סומלילנד. נוכחותו של בולוס אינה מהווה אישור רשמי של ארצות הברית ליוזמה, אך באתיופיה היא נתפסת כסימן אפשרי להתקרבות אמריקנית למצרים ולאריתריאה.

המכון ליחסי ישראל - אפריקה
Israel - Africa Relations Institute

סומליה - חששות ביטחוניים עקב קיצוץ המימון האמריקני

במקביל, אל-שבאב ביסס אחיזה באזורים שממערב, מדרום ומצפון למוגדישו. המידע הקיים אינו מצביע בשלב זה על מתקפה רחבת היקף להשתלטות על הבירה, אך בטווח הארוך האפשרות של כיתור מוגדישו בידי הארגון נותרת איום אסטרטגי ממשי.

AUSSOM Photo/Moses Odang

חיילים אוגנדים המוצבים בסומליה כחלק מכוחות משימת התמיכה והייצוב של האיחוד האפריקאי בסומליה (AUSSOM).

ממשל טראמפ הודיע ביולי כי יפסיק לחלוטין את המימון למשרד התמיכה של האו"ם בסומליה (UNOS). זהו הגוף המרכזי שמספק תמיכה לוגיסטית ושוטפת למשימת התמיכה והייצוב של האיחוד האפריקאי בסומליה (AUSSOM). ההחלטה היתה צפויה, כאשר כבר בסוף 2025 הודיעה ארצות הברית כי תקצץ את תרומתה הבסיסית ל-UNOS, שהייתה כ-25% מתקציב הגוף.

הפסקת המימון החריפה משמעותית את המשבר התקציבי שממנו סבלה המשימה גם קודם לכן. האיחוד האפריקאי כינס ישיבת חירום של המדינות התורמות כוחות, וממשלת סומליה פעלה במקביל לגייס תמיכה מבעלות בריתה האזוריות. עד כה לא נמצא מנגנון מימון יציב. ללא פתרון כזה גובר הסיכון לנסיגה חפוזה ולא מתואמת של כוחות שמירת השלום האפריקאים, תרחיש שעלול להביא לקריסת המשימה.

לצד הפסקת המימון ל-AUSSOM, ארצות הברית ממשיכה לפעול בסומליה בתחום הלוחמה בטרור. וושינגטון מבצעת תקיפות נגד רשתות אל-שבאב בדרום המדינה ונגד תאי דאעש באזור פונטלנד.

מאז פברואר 2025 ביצע ממשל טראמפ 111 תקיפות אוויריות ברחבי סומליה, קצב הפעילות הגבוה ביותר שנרשם עד כה תחת ממשל אמריקני. התקיפות הממוקדות, המתבצעות לפי כללי ההפעלה האמריקניים להגנה עצמית, צפויות להימשך.

הצבא הלאומי של סומליה (SNA) עדיין אינו מסוגל לקבל על עצמו באופן מלא את האחריות ללחימה בארגוני הטרור ולהגנה על שטחי המדינה. במהלך שנים-עשר החודשים האחרונים הוא איבד כמעט את כל השטחים שכבש מידי הארגונים במתקפות שניהל בשנים 2022-2024.

המכון ליחסי ישראל - אפריקה
Israel - Africa Relations Institute

קניה - בחירות מכריעות בשנת 2027

אף ש"מרד הצעירים" בהובלת דור ה-Z נחלש מאז, הגורמים שהובילו אליו לא נעלמו. לכך ניתן ביטוי בבחירות המשנה שנערכו ביולי 2026 במחוז אול קאלו (Ol Kalou) שבמרכז קניה. מועמד האופוזיציה, סמי דאגלס קמאו וואוורו (Sammy Douglas Kamau Waweru), זכה ב-35,440 קולות, לעומת 5,450 קולות בלבד למועמד מפלגת השלטון, הברית הדמוקרטית המאוחדת (UDA), סמואל מוצ'ינה ניאגה (Samuel Muchina Nyagah). אנליסטים פוליטיים רואים בתוצאה סימן אפשרי לשינוי בנאמנויות הפוליטיות לקראת הבחירות הארציות. רוטו צפוי להתמודד עם מערכת בחירות קשה. מעמדו כנשיא מכהן מעניק לו יתרונות משמעותיים, ולכן ניצחונו עדיין אפשרי. עם זאת, סיכוייו אינם ודאיים והם תלויים בהתפתחויות הפוליטיות, הכלכליות והחברתיות בשנה הקרובה.

קניה מתקרבת לבחירות כלליות חשובות בשנת 2027, והמחנות הפוליטיים כבר מנהלים קמפיינים מוקדמים, גם אם עדיין לא רשמיים. הנשיא המכהן, ויליאם רוטו (William Ruto), נחוש לזכות בכהונה שנייה לאחר קדנציה ראשונה רצופת טלטלות. ממשלו התמודד עם משבר חריף ביוני 2024, אז פרצו ברחבי המדינה הפגנות המוניות בהובלת צעירים. המחאה נבעה מהעלאות מיסים, יוקר המחיה, אבטלה גבוהה ותחושה רחבה של שחיתות ממסדית. כדי לבלום את המחאה ולייצב את שלטונו, שילב רוטו בממשלה את מפלגת האופוזיציה התנועה הדמוקרטית הכתומה (Orange Democratic Movement, ODM), וכך יצר ברית עם הפוליטיקאי הוותיק ריילה אודינגה (Raila Odinga). מותו של אודינגה באוקטובר 2025 הסיר מהזירה גורם מייצב ובעל השפעה, פיצל את מחנה האופוזיציה שהצטרף לממשלה והותיר את הקואליציה חשופה יותר לביקורת הציבורית, ללא דמות מתווכת ומרסנת.

REUTERS/Monicah Mwangi

State House Kenya/Facebook

נשיא קניה, ויליאם רוטו (בתמונה), עומד בפני אתגר פוליטי משמעותי לקראת הבחירות לנשיאות בשנת 2027, נוכח מחאות חריפות על רקע כלכלי שהגיעו לשיאן בשנת 2024 ומהוות את הרקע להתחזקות האופוזיציה במדינה ושינוי אפשרי בדפוסי ההצבעה

המכון ליחסי ישראל - אפריקה
Israel - Africa Relations Institute

ג'יבוטי - עיר חדשה, סין ונסיגת המערב

התחזקותה של סין דוחקת בהדרגה את המעצמות המערביות המסורתיות ומובילה את ארצות הברית ואת צרפת לחפש מוקדי פעילות נוספים באזור.

ארצות הברית פועלת לגוון את פריסת כוחותיה ללוחמה בטרור ולהפחית את תלותה במחנה למונייה (Camp Lemonnier) שבג'יבוטי. בראשית 2026 היא השיקה פרויקט תשתית בבסיס הימי מנדה ביי (Manda Bay) שבמחוז לאמו (Lamu) בקניה. במסגרת הפרויקט הוארך מסלול ההמראה המשותף ל-3,000 מטרים, כדי לאפשר הפעלה של מטוסי תובלה טקטיים רחבי גוף. המהלך מחזק את מעמדה של קניה כמרכז ביטחוני חלופי של הפנטגון במזרח אפריקה.

במקביל, צרפת החלה לצמצם בהדרגה את נוכחותה הצבאית ההיסטורית בג'יבוטי ולהעמיק את שיתוף הפעולה הימי והדיפלומטי עם ניירובי. שינוי זה כולל פריסה של מאות חיילים צרפתים בנמל מומבסה במסגרת הסכם הגנה חדש, המתמקד בשיתוף מודיעין ובביטחון הימי באוקיינוס ההודי.

השינוי הודגש במאי 2026, כאשר ניירובי אירחה את פסגת Africa Forward Summit. הפסגה, שנוהלה במשותף בידי נשיא צרפת עמנואל מקרון ונשיא קניה ויליאם רוטו, הייתה הפעם הראשונה שבה התקיימה פסגת אפריקה-צרפת במדינה שאינה דוברת צרפתית. היא סימנה את הפניית המבט הצרפתי למזרח אפריקה ואת הניסיון למצב את האזור כעוגן מרכזי במדיניותה החדשה ביבשת.

ג'יבוטי מקדמת פרויקט עירוני רחב היקף להקמת עיר חדשה, שנועדה להפחית את העומס המתמשך בבירה הצפופה. את המיזם מובילה Touchroad International Holdings Group, חברה פרטית בולטת שמרכזת בשנגחאי ובראשה עומד איש העסקים חה ליהווי (He Liehui).

אף שמדובר רשמית בחברה פרטית, Touchroad פועלת בפועל כחלק מהמערך המסחרי התומך במדיניות הכלכלית הסינית וביוזמת "החגורה והדרך" (Belt and Road Initiative, BRI). במסגרת הסכמי זיכיון עם ממשלו של הנשיא איסמאעיל עומאר גואלה, קיבלה החברה זכויות חכירה לתקופה של 90 עד 99 שנים וכן אוטונומיה מנהלית רחבה. לפי המתווה, החברה תוכל לפתח ולנהל את האזור בהתאם לסטנדרטים רגולטוריים סיניים ובפיקוח מקומי מוגבל.

העיר החכמה המתוכננת צפויה לכלול אזורים מגורים ומסחר יוקרתיים, מתקנים לוגיסטיים, נמלים ותשתיות תחבורה. הקבוצה הרחיבה את פעילותה גם לתחומי טכנולוגיה מתקדמת, ובשיתוף Hong Kong Aerospace Technology Group היא מקדמת הקמת נמל חלל מסלולי (Orbital Spaceport) בצפון ג'יבוטי, בהשקעה מתוכננת של כמיליארד דולר.

השילוב בין פיתוח נדל"ן לבין שליטה בתשתיות לאומיות חיוניות מחזק את מעמדה של סין כשחקנית האסטרטגית הדומיננטית באזור מצר באב אל-מנדב. הפרויקט החדש מצטרף לנכסים סיניים נוספים במדינה, ובהם אזור הסחר החופשי הבינלאומי של ג'יבוטי, שהיקפו 3.5 מיליארד דולר, מסילת הרכבת ג'יבוטי-אתיופיה והבסיס הימי הראשון של צבא השחרור העממי הסיני (PLA) מחוץ לסין.